

rozwoj
intelektualny

rozwój fizyczny

**rozwój
psychiczny i
emocjonalny**

9 -11

- coraz częściej reakcjom emocjonalnym towarzyszy ocena intelektualna
- panowanie nad swoimi uczuciami
- coraz trwalsze przejawy i formy wyrażania emocji
- zdolność do przeżywania dłużej trwających uczuć
- zanikanie nagłych wybuchów złości

rodzice

- rodzina pozostaje źródłem uczuć
- duże znaczenie odgrywa mama, ojciec jest na dalszym planie (relacje przyjacielskie)

równieśnicy

- dążenie do harmonijnego współżycia z zespołem
- ważne jest dobro zespołu, lojalność wobec grupy, ofiarność, podporządkowanie się interesom zespołu, jego normom
- nauka współdziałania
- liczy się opinia członków grupy

wartości

- uznawanie norm wartości grupy
- ważne jest przestrzeganie zasad, wykonywanie obowiązków wobec zespołu

11-13

- niestabilność emocjonalna
- dominuje radość i poczucie humoru
- oscylacja między uczuciami krańcowymi
- przesadna pewność siebie, poczucie siły i mocy na zmianę ze stanami rezygnacji
- niestałość uczuć
- odkrycie świata wewnętrznego
- pierwsze sympatie

rodzice

- rozluźnienie kontaktów z rodzicami (krytycyzm)
- dążenie do samodzielności - rodzi konflikty
- potrzeba autonomii

rówieśnicy

- nawiązywanie ściślejszych kontaktów z rówieśnikami (paczki, organizacje)
- częste konflikty dziewcząt z chłopcami
- dziewczęta próbują zwrócić uwagę chłopców - chłopcy jeszcze nie interesują się dziewczętami
- pierwsze przyjaźnie oparte na wspólnym spędzaniu czasu, zainteresowaniach
- poczucie solidarności z grupą

wartości

- rozwój uczuć wyższych (intelektualnych, estetycznych, moralno- społecznych) np. patriotyzm
- wrażliwość na piękno

samoocena

- emocjonalny stosunek do samego siebie
- dążenie do samopoznania, porównywanie swojej osoby, wyglądu i zachowania z wyglądem i zachowaniem kolegów

14-15

- silne napięcia emocjonalne, wywołane pełnieniem nowych ról
- potrzeba czynu i przygody
- potrzeba ekspresji
- wrażliwość na ocenę i krytykę
- silnie rozwinięte oczekiwania, marzenia, ideały

rodzice

- kryzys autorytetu rodziców
- dążenie do samodzielności - popadanie w konflikty
- silna przynależność do grup rówieśniczych powoduje sprzeczność interesów
- tendencja do samostanowienia

rówieśnicy

- potrzeba przynależności do grupy
- identyfikacja z grupą wyraża się poprzez strój, styl zachowania, słownictwo
- silne zainteresowanie płcią przeciwną
- rozwój przyjaźni

wartości

- wrażliwość na piękno
- działalność społeczna (pomoc innym)
- samowychowanie (starają się dorównać wzorcom, bohaterom)
- szukanie wzorów

samoocena

- zdolność do refleksji
- analiza własnych przeżyć
- stawianie sobie wymagań
- odczuwanie własnej odrębności, indywidualności

16-17

- kształtują się ideały
- krytyczna ocena wartości społecznych i politycznych, dojrzeła osobowość
- rozwija się samoświadomość celów i zadań życiowych

rodzice

- nadal bardzo rozwinięta potrzeba samostanowienia, autonomii
- osłabienie więzi emocjonalnej
- obniżony autorytet rodziców

rówieśnicy

- rozwój przyjaźni
- coraz większe zainteresowanie płcią przeciwną
- funkcjonowanie w grupach, pełnienie ról społecznych
- przyjaźnie dziewcząt są częstsze i bardziej głębokie

wartości

- stabilizacja systemu wartości i postaw życiowych
- rozważanie problemów moralnych

samoocena

- wyraźne uświadomienie sobie własnych wad i zalet
- kształtuje się samoocena dojrzała
- widzenie siebie w roli dorosłego

18 -21

- odkrywanie świata psychicznego (uzewnętrznione przeżycia wewnętrzne, rozterki)
- pytania natury egzystencjonalnej
- dojrzały stosunek do życia (podjemowanie trudnych zycioych decyzji)
- osiągnięcie stabilności uczuć (korzystanie z doświadczeń)

rodzice

- równowaga w kontaktach z rodzicami (nie są autorytetem, ake nie podlegają totalnej krytyce)

rówieśnicy

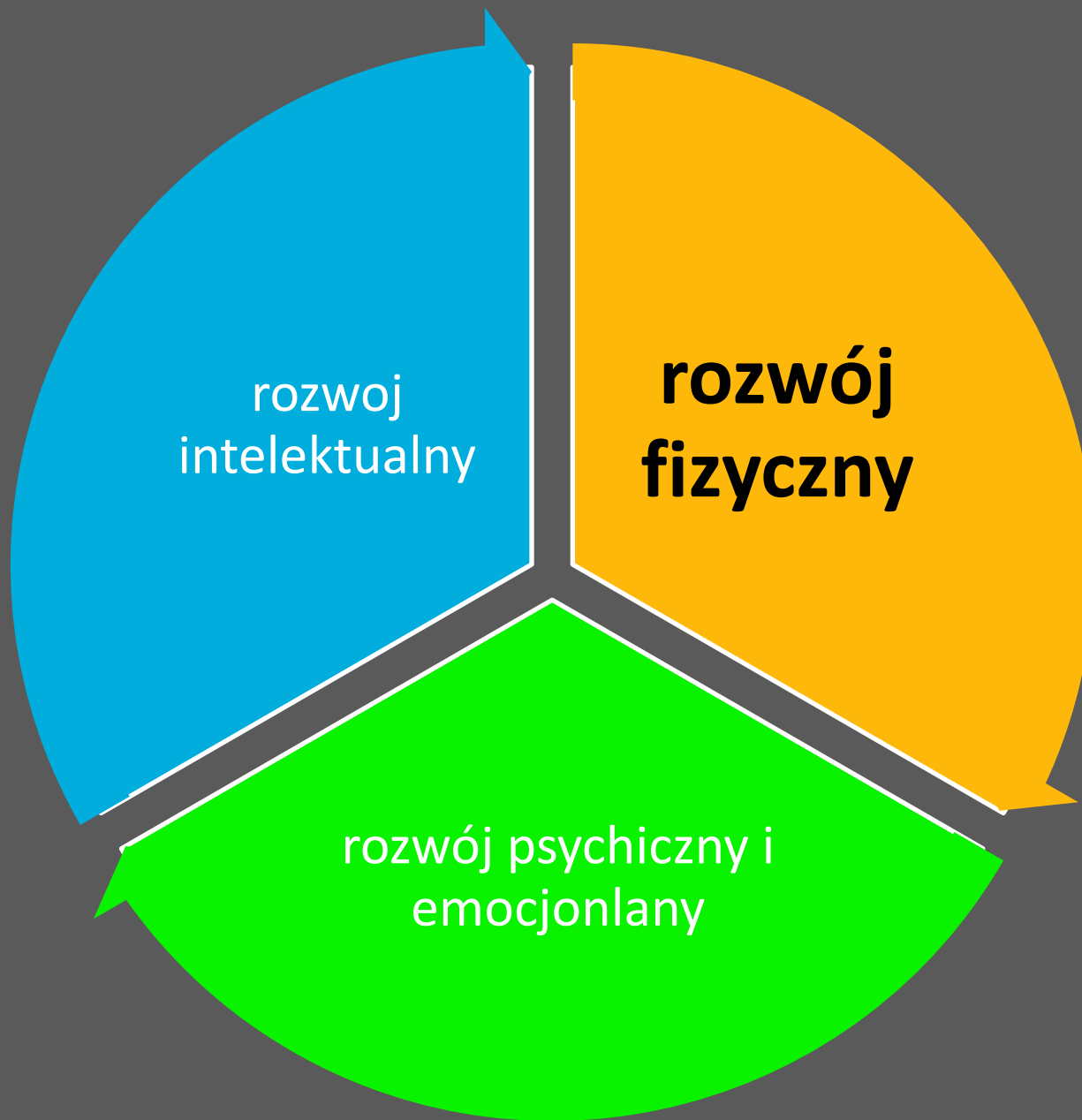
- stabilizacja kontaktów z rówieśnikami
- coraz większe i poważniejsze zainteresowanie płcią przeciwną (wymiana poglądów, czasem planowanie wspólnej przyszłości)

wartości

- ukształtowany światopogląd - poglądy społeczno - polityczne, chociaż jeszcze w znacznej mierze idealistyczne

samoocena

- dosyć dojrzała ocena samego siebie, znajomość własnych cech charakteru i umiejętności wyboru takich zadań życiowych, które mi odpowiadają

rozwoj
intelektualny

**rozwój
fizyczny**

rozwój psychiczny i
emocjonalny

9 -11

zmniejszenie tempa wzrostu,
wzrost wewnętrzny organizmu
- intensywny proces
kostnienie tkanki chrzęstnej

ustalają się krzywizny
kręgosłupa

serce rozwija się wolniej niż
całe ciało

rozwija się zręczność i
zwinność

chłopcy

uwidacznia się
większa sprawność
fizyczna chłopców

dziewczęta

rozwój dojrzałości
płciowej u
dziewczynek

11 -13

skok
pokwitaniowy
powodujący
osłabienie
organizmu

typowo
kobieca i
typowo
męska
sylwetka

chłopcy

rozpoczyna się przyrost
wysokości ciała (12rż)

w 13 rż intensywny
przystosost wysokości ciała i
wagi

zmiana barwy głosu

drugorzędowe i
trzeciorzędowe cechy
płciowe

nocne polucje

dziewczęta

intensywny przyrost wagi i
wysokości (12rż)

dysproporcje w sylwetce

drugorzędowe i
trzeciorzędowe cechy
płciowe

wzmaga się działalność
gruczołów wydzielniczych
skóry

osiąganie dojrzałości
płciowej

14-15

chłopcy

intensywny wzrost

poszerzają się ramiona -
sylwetka męźnieje

niższa tonacja głosu

nocne polucje

dziewczęta

zwiększa się wysokość
ciała

powiększają się piersi,
zaokrągłają biodra

kobieca sylwetka - ciało
właściwie rozwinięte

proporcje ulegają
wyrównaniu

pierwsze zainteresowania
erotyczne

16-17

sylwetka ukształtowana,
harmonijna

sprawność fizyczna
bardzo dobrze rozwinięta

osiąganie dojrzałości
płciowej

18-21

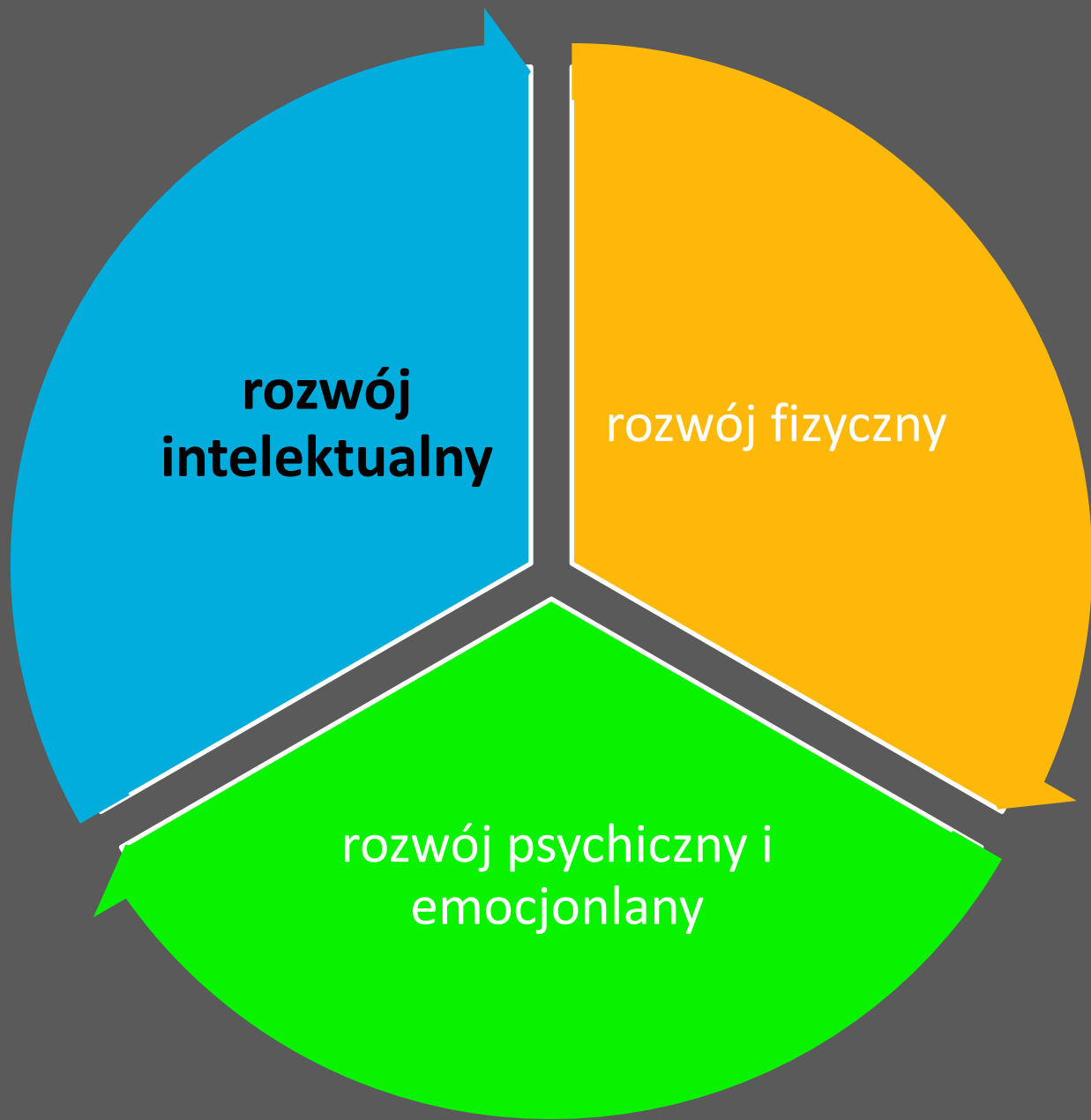
ostatecznie ukształtowana
sylwetka (zwiększa się ilość tk.
tłuszczowej)

osiągnięcie dojrzałości płciowej

bardzo dobrze rozwinięta
motoryka, sprawność fizyczna

organizm sprawny,
odporny

wzrasta pobudliwość
seksualna

**rozwój
intelektualny**

rozwój fizyczny

rozwój psychiczny i
emocjonalny

9 - 11

spostrzeżenia nabierają charakteru abstrakcyjnego

kierowanie uwagi na własne cechy i czynności psychiczne

pamięć mechaniczna ustępuje miejsca pamięci logicznej

wzrasta szybkość i łatwość zapamiętywania

rozwój koncentracji, umiejętność dłuższego skupienia swojej uwagi

zaintersowania

większe zaciekawienie ludźmi

zaciekawienie wydarzeniami zachodzącymi w grupie

rodzice podlegają bacznej obserwacji

tajne kluby i paczki

11-13

intensywny rozwój

pojawia się zrozumienie przenośni i symboli

rozwija się pamięć logiczna

rozwój myślenia formalnego i abstrakcyjnego prowadzi do refleksyjności i krytycyzmu

zaintersowania

rozwój pierwszych poważnych zainteresowań

potrzeba poznania siebie i świata

14-15

myślenie problemowe

większa zdolność przyswajania wiadomości i tworzenia systemu wiedzy

dominuje myślenie logiczne, abstrakcyjne

stawianie hipotez, przewidywanie konsekwencji

zdolność do względnie obiektywnego ujmowanie działań i właściwości innych osób

wzrasta zasób słownictwa i jego treści

rozwija się wyobraźnia

zwiększa się zdolność interpretacji stanów uczuciowych i motywów innych ludzi

zaintersowania

kontynuacja zainteresowań

zmienność zainteresowań, wybór większego ich zakresu - próbowanie siebie w różnych dziedzinach

chęć imponowania swoimi umiejętnościami

pierwsze wyobrażenia o swojej roli życiowej, wyborze drogi kariery zawodowej

16-17

umiejętność wiązania
wiadomości z różnych
dziedzin

maksymalna zdolność
do przyswajania wiedzy

zaintersowania

poważne traktowanie
swoich zainteresowań
i poświęcanie im
większej ilości czasu

często związane z
działalnością szkolną

18-21

duża zdolność zdobywania wiedzy,
chłonność i pojemność umysłu

umiejętność syntezy (łącznie
wiadomości z różnych dziedzin życia)

zdolność do analizy, dedukcji (wnioski
z podanych faktów przewidywanie
rezultatów działań)

umiejętność korzystania z
doświadczenia

zaintersowania

zainteresowania często są
związane z wyborem przyszłej
drogi życiowej